

Kutatási célok

A négyéves longitudinális – 1. és 5. osztályosokkal megkezdett (2022), 4. és 8. osztályosokkal befejezett (2025) – kutatás legfőbb célja a tanulói iskolai kudarcok (*school failure*) feltárása, ezek kognitív és nem kognitív (motivációs, érzelmi, interperszonális, környezeti) okainak, következményeinek és kapcsolatrendszerük azonosítása, illetve a kudarcok változásának és az azokkal való megküzdés feltérképezése. Cél annak elemzése is, hogy miként gondolkodnak tanítók és tanárok a tanulói kudarcok okairól, és a pedagógusi oktulajdonítás milyen szerepet játszik a tanulók kudarcértelmezésében és a kudarcok kezelésében.

Amellett, hogy már az első iskolai évben megélhetnek olyan kudarcot a diákok, amely tartós lehet a későbbiek folyamán, a kudarcokról való tanulói és pedagógusi vélekedés, ennek megfelelően a kudarc kezelése is, fokozatosan alakul ki és változik az iskolai évek alatt, így az évről évre elvégzett vizsgálatok eredményei csak fokozatosan teszik lehetővé a kutatási célok mentén megfogalmazott kérdések megválaszolását. Ennek megfelelően az első évben alkalmazott online és papíralapú mérőeszközök (kérdőív, történelemzés, interjú) köre fokozatosan bővül, figyelembe véve a diákok fejlődés-lélektani (kognitív, nyelvi, érzelmi, morális, szociális) jellemzőit is. A tanulói adatok lehetővé teszik nemcsak a változó-, hanem a személyközpontú elemzések elvégzését is. A fokozatosan feltárt tanulói jellemzők és kapcsolatrendszerük alapján további cél a harmadik kutatási évben egy segítő-fejlesztő iskolai program létrehozása. A tanulói jellemzők és a pedagógusok vélekedései egyaránt segítik a negyedik kutatási évre tervezett akkreditált pedagógus-továbbképzés tartalmának és módszertanának kidolgozását.

Kutatási tevékenységek

Az első kutatási évben (2021–2022) elkészítettünk és megjelentettünk egy elméleti – az iskolai kudarc értelmezéséről, kutatási modelljeiről szóló – magyar tanulmányt, illetve írtunk egy, a témához szorosan kapcsolódó angol könyvfejezetet. A témát részben érinti egy ekkor készült angol tanulmány, melynek a szociális fejlődés, ezen belül a társak körében megélt nehézségekkel való megküzdés a tárgya, illetve egy másik angol tanulmány, mely serdülők jelentős negatív életeseményeiről és problémáik megoldási stílusáról szól.

A kutatócsoport az SZTE Neveléstudományi Doktori Iskolai kutatásetikai engedélyével rendelkezik (az engedély 2025-ig, a pályázat végéig szól), és minden évben intézményi, szülői és tanulói beleegyező nyilatkozatot kérünk a kutatás elvégzése előtt. Az első vizsgálatot 2022 tavaszán végeztük 1. és 5. osztályosokkal (a fiatalabbakkal kétszemélyes helyzetben, az idősebbekkel csoportos adatfelvétellel, részben online) minden tervezett mérőeszközzel. Az 1. osztályosokkal átlagosan 25 perc volt az adatfelvétel, az 5. osztályosoknál egy tanítási órát vett igénybe. Az eredmények – melyeket bemutattuk két konferencián – legfőbb üzenete, hogy már az első iskolai évben azonosíthatók olyan, elsősorban nem kognitív természetű kudarcélmények (pl. félelem a dolgozattól), amelyek jelentős mértékben nehezítik a tanulók mindennapjait,

valamint 5. osztályban a kudarok köre jóval sokrétűbb, és inkább társas jellegűek (pl. szorongás a dolgozat, a tökéletes teljesítmény elérése, illetve a magány miatt).

A tanulókkal végzett vizsgálat során több nehézségbe ütköztünk (főként a járványhelyzet utóhatásaira való hivatkozással a tanulók vizsgálatának igazgatók általi megtiltása, valamint az iskolák egy részében az akadozó internet, ami miatt több esetben adatokat veszítettünk), így, bár a második kutatási évre (2022–2023) terveztük, már 2022 tavaszán – számos nemzetközi tanulmány és kérdőív alapján – kidolgoztunk egy pedagógusok tanulói iskolai kudarcról való vélekedését mérő kérdőívet (Pedagógusok vélekedése a tanulói iskolai kudarcok okairól), amit be is mértünk tanítók körében. Az eredményeket két hazai és egy nemzetközi konferencián mutattuk be, illetve bírálólat alatt van az ebből készült angol tanulmány. Az eredmények alapján a tanítók a korai iskolai kudarc fő okaként a tanulók és a szülők jellemzőit, valamint a tanulók életmódját tekintik, és kevésbé a családi háttér jellemzőit, valamint a pedagógusok, azaz maguk kompetenciáját és motivációját. A kérdőív által vizsgált korai iskolai kudarc nyolc dimenziója két összetevőbe csoportosult: (1) tanulói jellemzők és társadalmi-gazdasági környezet, (2) iskola. A klaszterelemzés eredményei a pedagógusok két csoportját különítette el: (1) mindkét tényezőt fontosnak tartják, (2) az iskola szerepét kevésbé tartják fontosnak, és olyan tényezőkre hárítják a felelősséget, amelyekre kevés közvetlen befolyásuk van. Az utóbbi csoportban az idősebb, több szakmai tapasztalattal rendelkező tanítók jelentősen felülreprezentáltak.

A második vizsgálatra 2023 tavaszán került sor az ekkor már 2. és 6. évfolyamosokkal. Az első évben felvett mérőeszközök mellett a 2. évfolyamosok esetében egy, a 6. osztályosoknál két kérdőívvel egészült ki a mérőeszköz-csomag, ennek megfelelően mindkét korosztály adatfelvételi ideje nőtt (a 2. osztályosoknál átlagosan 30 perc, a 6. osztályosoknál 60 perc). Az életkori, nem szerinti jellemzőkről és a változásokról szóló tanulmányok (két magyar és egy angol) írása folyamatban van, 2023 végén tervezzük ezek benyújtását. Fontos eredmény, hogy a kognitív jellemzők jelentős változást nem mutatnak, ugyanakkor a kudarcotól való félelem mindkét korosztályban erősebb, mint egy évvel korábban. A második mérés során adaptáltunk egy iskolai kiégést és egy kudarcokkal való megküzdést mérő eszközt, melyek felvétele nagyobb mintát tett szükségessé, ezért az eddigi mintát kiegészítettük életkoronként 100-100 fővel (4-4 osztály). E mellett összevontuk a kutatásunkat két – az IKUKU-ba bevont – PhD-hallgató (Balogh-Pécsi Anett, Sztítás Teodóra) munkájával is, az egyik 5-6. osztályosok problémamegoldását vizsgálja, a másik óvodások társas viselkedésének nehézségeit. Mindkettő szervesen kapcsolódik az IKUKU témájához, az elégtelen társasprobléma-megoldás az iskolai kudarc oka és következménye is lehet, az óvodáskori viselkedésszabályok pedig nemcsak az óvodai létet nehezíthetik, hanem alapjai lehetnek az iskolába lépést követő kudarcoknak. Mindkét közös kutatásból egy-egy angol nyelvű publikációt nyújtottunk be 2023 tavaszán és nyarán, mindkettő bírálólat alatt áll.

A kutatásba az első évtől bevonunk pszichológia szakos hallgatókat, két félévben hirdettünk számukra kurzust e témában, a pedagógiai szakpszichológusi képzésben (SZTE BTK) ugyancsak, a korábbinál hangsúlyosabb téma több kurzus esetében az iskolai kudarc és

kezelésének lehetőségei. Az óvodások méréséhez kapcsolódóan tartott Gál Zita szülőknek előadást egy szegedi óvodában, illetve Kasik László szülőknek és pedagógusoknak az iskolai kudarcok kezelésének lehetőségeiről.

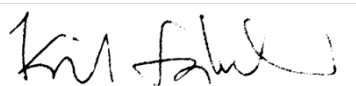
Együttműködések

A kutatás során négy tanítóval, négy – általános iskola felső tagozatán tanító – tanárral és egy iskolapszichológussal dolgozunk együtt. Ők mind a pedagóguskérdőív kialakításában, mind az adatok értelmezésében segítségünkre voltak és lesznek a továbbiakban is. A kutatócsoportot 2022-ben megkereste a Csongrád–Csanád Vármegyei Bűnmegelőzési Központ (CSCSMBK), munkájuk egy része kapcsolódik a kutatócsoport munkájához, így 2023-tól több vizsgálatot (pedagóguskiégés, iskolai kudarc, prevenció, Arizona-szoba) együtt végzünk a CSCSMBK pszichológusi és pedagógusi végzettséggel rendelkező munkatársaival. Az első mérésre 2023 szeptember végén került sor közel 1200 3. évfolyamos diák körében, ami lehetőséget teremt a 2024 tavaszán végzett saját kutatás során egy újabb mérőeszköz bemérésére is.

A tagok szakmai előrehaladása

A kutatócsoport tagja, Jagodics Balázs (témavezetője a kutatócsoport tagja, Szabó Éva) 2021-ben sikeresen megvédte disszertációját (A diák kiégés összefüggései a követelmény-erőforrás modellel és a tanulmányi motivációval), majd 2022 tavaszán fokozatot szerzett (https://doktori.hu/index.php?menuid=192&lang=HU&sz_ID=25834). A disszertáció témája teljes mértékben kapcsolódik a kutatócsoport által végzett kutatási és fejlesztési munkákhoz. A kutatócsoport két tagja, Gál Zita és Tóth Edit habilitációra készül, a kutatócsoportban végzett munkájuk mindenképpen segíti szakmai fejlődésüket. A kutatásba bevont PhD-hallgatók a tervek szerint 2024-ben védik meg PhD-disszertációjukat.

Szeged, 2023. szeptember 30.

Kasik László
kutatócsoport-vezető